

Людмила Марчук

ORCID 0000-0002-9022-2103

доктор філологічних наук, професор

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ПОХОДЖЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ АНТРОПОНІМІВ У РОМАНІ РОМАНА ІВАНИЧУКА «ЧЕТВЕРТИЙ ВИМІР»

У статті розкрито питання функціонування антропонімів у історичному романі, репрезентовано етимологічний аналіз власних імен, висвітлено здобутки в антропонімічних дослідженнях українських мовознавців. Такі найменування відомі ще з дохристиянського періоду, а в художній прозі відіграють специфічну функцію – створення часово-просторового фону.

Ключові слова: ономастикон, власна назва, номінативи, етимологічний аналіз, антропонімія.

Упродовж культурно-історичного й духовного розвитку українського народу у його концептуальній картині світу, на думку О.О. Маленко, сформувалися поняття, що репрезентують ідеальні моделі уявлень етносу про певні реалії соціального життя. Ці поняття відбивають специфіку національних буттєвих цінностей [4, с.67]. До них, цілком правомірно, можна віднести й власні імена. Їх теоретичне осмислення в такому аспекті потребує ґрунтовних розвідок, відтак за мету цієї статті визначаємо: охарактеризувати основні ознаки власного імені як мовно-естетичного знака в романі Р. Іваничука «Четвертий вимір».

Інформативність власної назви пов'язана з тим, яку специфічну – мовленнєву, мовну чи енциклопедичну – інформацію передають пропріативи. Як зазначає О.А. Качала: «Вона посідає перше місце серед інших функцій і в кількісному відношенні – більше половини загальної кількості власних назв виконують у складі фразеологічних одиниць функцію носія культурно-історичної інформації. До числа назв, які виконують цю функцію, входять: власні назви язичницьких богів; назви народних свят; імена легендарних героїв; імена персонажів казок; творів тої чи іншої літератури; імена історичних особистостей; топоніми, а також урбаноніми, хрононіми і зооніми. Культурно-інформативна функція зумовлена генезою цих імен, їх зв'язком з відомими особистостями, реаліями, містами, історичними подіями. Цю функцію, як правило, виконують також власні назви біблійного й античного походження» [3, с.115].

Кожен літературно-художній антропонім у творі має виконувати певні функції. Р. Іваничук нерідко добирає іменування персонажів, визначивши національність, вік, особистості характеру, зовнішності тощо. У письменника власні назви стають могутнім виразовим чинником. Нерідко вони в тексті дають неоціненну інформацію для інтерпретації всього твору, іноді й таку, що іншими способами в творі не виражена. Вони увиразнюють текст стилістично, забарвлюють його.

Антропонімікон будь-якого художнього твору – це складна система онімів, яка разом з іншими мовними засобами бере участь у реалізації авторської концепції світобачення, у побудові художнього образу. Антропонімний простір творів одного літературного жанру утворює уявлення про найтипівші підходи до номінації персонажа, а також дає змогу виділити індивідуально-авторські прийоми у використанні

літературного оніма в художньому тексті. Як елемент форми, антропонім є показником ідіостилі письменника, засобом тлумачення авторського задуму.

Вибір імені для літературного персонажа, як правило, не буває випадковим. Наділяючи свого героя тим чи тим ім'ям, письменник звичайно вкладає в цю назву певну оцінку, характеристику. Тим самим він має змогу використати власні імена як додатковий художній засіб для вираження ідейно-естетичного задуму.

Антропонімія в художньому тексті не лише містить смислову інформацію, а й виражає позатекстові параметри образу автора, оскільки добір антропонімів для письменника – це прояв його літературної індивідуальності та художньої майстерності на фоні реальної суспільно-історичної дійсності, а також рівень його фонових знань.

Ім'я в художньому творі, на відміну від реального життя, викликає особливі емоції, набуває конотативного забарвлення, що максимально увиразнює його.

Кожен літературно-художній антропонім у творі має виконувати певні функції. У письменника слова літературно-художньої ономастики стають могутнім виразовим чинником. Р. Іваничук нерідко добирає іменування персонажів, визначивши наперед національність, вік, особистості характеру, зовнішності тощо. Власні імена в тексті дають неоціненну інформацію для інтерпретації всього тексту, іноді й таку, що іншими способами в творі не виражена. Вони увиразнюють текст стилістично, забарвлюють його.

У творах Романа Іваничука антропоніми – це ефективний прийом подання авторської точки зору, що є одним із компонентів структурно-текстових параметрів образу автора.

Номінативні літературно-художні антропоніми є основою художнього ономастикону. Наявність таких онімів підтверджує достовірність персонажів та подій. Основну частину літературних антропонімів, які виконують номінативну функцію, складають імен, а прізвища, залучені автором з реального життя.

Аналіз імен, які використовувалися у романі Романа Іваничука «Четвертий вимір» зазначив, що їх за походженням варто класифікувати у такі групи:

1) грецького походження:

Акакій – грецьке ім'я, що означає «не робить зла, незлобний» [7]: «*Про ту атмосферу Акакій Церетелі недавно сказав так: «Саме тоді виступив колишній саратовський семінарист Чернишевський»...*» [2, с.87]; «*Ми удвох з Акакієм, розгублені й зніяковілі, стояли біля входу, не знаючи, як повестися*» [2, с.77].

Дмитро – грецьке, сотовний до Деметри, належний їй; у грецькій міфології Деметра – богиня родючості та хліборобства [6, с.49]: «*Професор Дмитро Іванович Іловайський, не виходячи за кафедру, з місця й сидячи, почав читати реферат «Про народність гуннів», які в четвертому столітті нашої ери сколихнули всю Європу і дали поштовх до великого переселення народів*» [2, с.68].

Іраклій – грецьке; від імені Гера (в античній міфології – богиня шлюбу та подружньої любові) і kleos – слава, те саме, що Гераклій [6, с.57]. В античній міфології Геракл – популярний герой, якому приписують багато подвигів (буквально: той, хто здійснює подвиги за повелінням Гери): «... з їзд до Воронцовського палацу, який має відбутися сьогодні без нього – його не запросили, – дістав перепустку сторож Воронцовського саду батон **Іраклій**, хазяїн квартири» [2, с.6]; «... за Майданом поверне праворуч у вузькому вуличку і вийде нею до голубово, з ажурними візерунками і плетивом східець, вивершеного галереїками і прибудовами будинку батоні **Іраклія**» [2, с.7].

Леонтій – грецьке; лев'ячий, левиний [6, с.63]: «*Леонтій Васильович повернувся різко, по-військовому, стрімливо підійшов до Аліни – він був мужній з*

виду і вродливий на свої роки, бестія, – узяв її пальцями за підборіддя, похитав скрушно головою» [2, с.100]; «**Леонтій** Васильович спробував зламати впертість в'язня листом до його бітька» [2, с.206].

Микола – грецьке; особове ім'я Nikolaos; від nike – перемога і laos – народ (буквально: переможець народів) [6, с.68]: напр.: «**Микола** Іванович при-мружив очі і майже наосліп подався Сіонською вулицею у бік Мейдану» [2, с.6]; «Хто не знає **Миколи** Івановича зблизька, той вважає, що він дивак: ходить кумедно, наче путем сплутаний; повертаючись з гімназії додому Головінським проспектом, ні з ким не вітається і не відповідає на вітання, неговіркий, замкнутий, відлюдькуватий» [2, с.21].

Олександр – грецьке; alexo – захищаю і aneg – чоловік (буквально: мужній оборонець; захисник людей) [6, с.74]: «**Олександр** Навроцький, його двоюрідний брат, – породистий людець, як на мій погляд, міг бути небезпечний хіба що для недосвідчених панянок, а не для держави...» [2, с.38]; «Раніше, приміром, ще до мене, бував у Пермі вільнодумець **Олександр** Герцен, який потім виїхав за кордон і базато клопотів наробив нам своєю писаниною» [2, с.62].

Олексій – грецьке; alexo – захищаю (буквально: захисник) [6, с.75]: «... сіруватий, наче вимоклий, хирлявий і зсутулений, у благенському сіряку незнайомець назвав себе **Олексієм** Петровим – студентом права» [2, с.35]; «А **Олексій** Петров, водно, нидів за книгами і, видно, далі недоїдав, бо був ще більш, ніж раніше, вимоклий та блідий» [2, с.38].

Тарас – грецьке; tarasso – бентежу, турбую (буквально: бунтівник) [6, с.88-89]: «Якби всі однаково вчинили, хто видавав би журнал «Основа», в якому надрукував свої останні поезії **Тарас** Шевченко...» [2, с.70]; «... Я зайшов до **Тараса**, як тільки прийшов до Петербурга, – в академію, в його кімнату» [2, с.79].

Тереза – грецьке; можливо, від teresis – охорона, захист або від therao – полювання, ловлю, прагну, домагаюся [6, с.163]: «Ти ж знаєш, **Терезо**, я працюю над історичною розвідкою про Грузію і грузинські племена...» [2, с.9]; «**Тереза** ступила до нього, у очах світилась новина; не відриваючи від чоловіка погляду, сягнула рукою до столу, взяла газету, подала йому» [2, с.11].

Феофан / Теофан – грецьке; явлений богами [6, с.93]: «Не тільки візантійський письменник **Феофан** і Кедрін словом «гунни» називали слов'ян, – цитує доповідач **Шафарика**...» [2, с. 72].

До імен грецького походження ще варто додати: Андрій, Анеля, Василь, Георгій, Євгеній, Катерина, Кіндрат, Лев, Мокій, Опанас / Афанасій, Пантелеймон, Петро, Платон, Софія, Феодосій, Явдоха, які пов'язані з героями твору – відомими особами в релігійному і світському житті України. Напр., Феодосій: грецьке – Богом даний [6, с.92]. «**Феодосій Печерський** – так назвали сподвижника, ставши ігуменом, вимагав цих самих самопожертв від братії, пильно наглядав, щоб вони не полегшували собі чернечого життя, обходив келії, підслухував...» [2, с.112]; «...на **Феодосія** молилися миряни, а він, не полегшуючи нічим їхню долю, залишався сторожем їхнього сумління» [2, с.112];

2) давньоєврейського походження:

Давид – давньоєврейське; коханий, улюблений [6, с.48]: «Правив колись Грузією цар **Давид** Будівничий, який вигнав турків з-над Кури, Арагви і Ріону» [2, с.108]; «Ось Ахундов живе в Тифлісі, Бараташвілі жив у Гянджі, а **Давид** Гурамшвілі – в Україні...» [2, с.113].

Іван – давньоєврейське – змилосердився, помилював (буквально: Божа благодать; дар богів) [6, с.54]. «... ставили нині п'єсу **Івана** Тобілевича

«Безталанна», передавалося з уст в уста – кожен хотів бачити гру знаменитої артистки» [2, с.189]; «прочитав уміщену в ньому статтю молодого поета й публіциста **Івана Франка** «Хуторна поезія» П.О. Куліша» [2, с.156].

Ілля – давньоєврейське; ім'я – мій Бог – Ягве [6, с.57]. «...вони обидва з **Іллею Чавчавадзе** працювали над ним багато років...» [2, с.136]; «...він запросив нас з **Акакієм та Іллею** на літературний вікторок у «Балалайку» – так називали готель Балабіна...» [2, с.83].

Марія – чинити опір, відмовлятися, заперечувати (давньоєврейське) [6, с.140]: «Але ж не йшлося нині про зрадливу дружину, нині йшлося про славу українського театру, в якому працює **Марія Заньковецька**, нині йшлося про результат боротьби, яку розпочинав і він, Гулак...» [2, с.186]; «А потім мама переходила з трупи в трупу – за **Марією Заньковецькою**» [12, с.88].

Михайло – давньоєврейське; хто як Бог (рівний Богові) [6, с.70]: «Гулак звернув ліворуч, минув будиночок Ахвердових, в якому гостював 1837 року юний корнет Нижегородського драгунського полку **Михайло Лермонтов**, висланий під кулі горців за крамольного вірша» [2, с.15]; «...**Михайло Юрійович** на Кавказі почав вивчати татарську мову, зацікавився грузинською» [2, с.23].

Тамара – давньоєврейське; фінікова пальма, фігове дерево, смоквіниця [6, с.162]. «А цариця **Тамара** вимінювала полонених султанів на кінські підкови» [2, с.108]; «Справді, у битві під Басіані цариця **Тамара** розромила румійські війська, а полоненого султана продала в рабство, взявши за нього кінську підкову» [2, с.108].

Юда – від давньоєврейського. Єврейське ім'я Юда в основному асоціюється тільки з одним біблійним персонажем – Іудею Іскаріотом. Усі пам'ятають про те, як він зрадив Вчителя за тридцять срібняків. Тому і ім'я це в уявленні більшості людей зв'язується зі зрадником, як і в Р. Іваничука: «І рідко хто, та ні – ніхто не знаходить у собі мужності повіситись із сорому, як **Юда!**» [2, с.78]; «Він миттю вийшов у коридор, ця bestія, Іскаріотський **Юда**, і за хвилину повернувся назад – разом з Траскіним, жандармським полковником і поліцеймейстером» [2, с.95]. Возвеличення Бога – так і давньоєврейської перекладається ім'я Юда, де воно має вигляд Йехуда. Вперше воно згадано в книзі Буття, де дається тлумачення цього імені. «Там і завагітніла Лія, і сина породила, сказавши: «Тепер я славлю Господа», що звучало як «одэ». І тому вона назвала його Іудою». Тут мова йде про першого носія розглянутого імені, який був четвертим сином патріарха Якова, батька Йосифа [1];

3) латинського походження:

Антоній (Антон) латинське, римське родове – що йде попереду; вступає в бій [6, с.34]: «Відраджував його чинити це старий ігумен **Антоній**, та хлопець не зважав, напівліг на своєму, а потім молов мливо для монахів, співав псалми, перший заходив до церкви і останній виходив...» [2, с.112].

Марк – походить від римського родового імені, що означає «молоток» (є погляди, що має гр.. походження) [6, с.66]: «...**Марк Аврелій** сказав: найостогидніша жалісливість – це до самого себе» [2, с.8]; «Пам'ятаю, приїхав **Марко** із Києва і, таємниче посміхаючись, подав мені книжечку» [2, с.101].

Павло – латинське; paulus – малий [6, с.77]. «У дискусії з Гулаком я вдався до Святого Письма і зачитував вірш з послання апостола **Павла** до римлян: «Любов не поривається до гніву, мій сину, вона все терпить» [2, с.41]; «А він мені одповів словами того ж **Павла**: «Не прилагоджуйтеся до віку сього, а оновлюйте ум ваш...»» [2, с.41].

Тетяна латинське; Tatiua – ім'я сабінського царя; можливо, від грецької tatto – установлюю, призначаю [6, с.163]: «З глибини півстолітньої давності зринули напівукраїнське село Юрасівка Воронезької губернії, колишня кріпачка **Тетяна** Петрівна...» [2, с.70]; «... і тоді **Тетяна** Петрівна, яка досі ніби й не чула образливого бурчання свахи, повернула до неї своє суворе обличчя...» [2, с.98].

Фрол – латинське; flos – квітка [6, с.93]: «... викликає нігілізмом сатану з пляшки, страшного темного джина, який вчинить з нами те, що вчинив **Фрол**, коли звільнив від страху перед Страшним судом» [2, с.70]; «І враз у прочинені двері з темряви до світла вбігає переляканий візник **Фрол**...» [2, с.71].

4) слов'янського походження:

Богдан – даний Богом (слов'янське) [6, с.37]. «У мене вже були книга віршів і дарма «Сава Чалий», я захистив дисертацію, написав перші історичні праці про Наливайку і Острозьких, розпочав роботу над фундаментальною монографією про Богдана Хмельницького» [2, с. 94].

Володимир – слов., силою великий. З часом ім'я переосмислилося і стало означати «володар світу»: «Ще в університеті Святого **Володимира** в Києві я вистовлював думку, що поневолені первісні слов'яни, подібно як потім козаки, створили в пустелях військо і вдарили на готів» [2, с.74].

Вячеслав – слов'янське; від вяче – більше і слава [6, с.44]: «Між вашими паперами – у шафі, не в мортирі – знайдено наукове дослідження «Про юридичний побут поморських слов'ян» і листи з Чехії – від **Вячеслава** Ганки» [2, с.200].

Серед інших імен трапляються імена грузинського походження (**Ваша**, **Нана**, **Ніна**), німецького, італійського, східного (перського, арабського тощо).

За нашими спостереженнями, таким чином, онімний простір історичного роману «Четвертий вимір» Р. Іваничука віддзеркалює як дохристиянський, так і християнський період розвитку власних імен українців. Дослідженням давньослов'янських імен присвячений словник П.П. Чучки [8]. Процес засвоєння давньоєврейських, грецьких та латинських імен відбувався через посередництво староболгарської мови. Проходила певна адаптація. На ґрунті староукраїнської мови канонічні форми християнських імен набували власне народного варіанту. Наприклад, Ігнатус, Ігнат, Гнат; Гнат – igneus – вогнений [6, с.49]; (латинське): «...з **Гнатом** Віщицьким – той хотів підняти повстання у Києві після подій у Галичині 1846 року» [2, с.64].

Що стосується правопису імен, то, цитуючи Івана Огієнка, зазначаємо: «...в усіх засвоєних в нашій мові іменах пишемо *и*, а не *і*. І справді, така власне вимова в нашій живій мові по всій Україні» [5, с.292].

Узагалі українській мові невласливе використання літери *ф*, таким чином уживання окремих імен, наприклад, *Афанасій*, мало б бути вжито як *Опанас*. Проте в Р. Іваничука натрапляємо саме на Афанасія: Афанасій (Афоня, Афоній) з грецького – безсмертя [6, с.37, 78].

«Розказував йому до пізньої години про все, що пережив, а за кілька літ опісля, коли Петрова вже не було на світі, **Афоня** признався, що, слухаючи, пустив було навіть сльозу, бо й стерву часом стає жаль...» [2, с.158]. «Перед ним стояв повітовий писар **Афанасій** Шугуров, котрий був уже напідпитку» [2, с.158] (у творенні імені *Афоня* спостерігаємо апокопу – відпадання кінцевого ненаголошеного складу).

Таким чином, в романі «Четвертий вимір» Р. Іваничука натрапляємо на уживання імен, які віддзеркалюють суспільне життя епохи XIX століття (оскільки роман присвячений Миколі Гулаку, товаришу Великого Кобзаря).

Основну частину антропонімів складають імена людей, що дійсно жили в ту епоху. У романі трапляються антропоніми, які вказують на вік людини, соціальний статус, передають емоційний стан людини чи надають людині певної оцінки. Головна ж мета їх функціонування – створення часово-просторового фону в історичному романі.

Список використаних джерел і літератури:

1. Біблія. Старий заповіт. Перша книга Мойсеева: Буття, глава 38 / пер. Івана Огієнка. URL: <https://bibleonline.ru/bible/ubio/gen-38/>.
2. Іванчук Р.І. Четвертий вимір; Шрами на скалі: Романи. Харків: Фоліо, 2007. 447 с.
3. Качала О.А. Функції власних назв у складі фразеологічних одиниць чеської мови. *Наукові записки*. Серія «Філологічна». Львів: НУ «Львівська політехніка», 2012. Вип. 24. С. 115-117.
4. Маленко О. Герої й час в українській поезії (проба лінгвопоетичної інтерпретації). *Український світ у наукових парадигмах*: зб. наукових праць. 2015. Вип. 2. С. 66-74.
5. Огієнко І. Рідна мова. Київ: Наша культура і наука, 2010. 436 с.
6. Скрипник Л.Г., Дзятківська Н.П. Власні імена людей: словник – довідник. Київ: Наукова думка, 1996. 335 с.
7. Словарь личных имен. URL: https://dic.academic.ru/dic.nsf/personal_names/120/D0%90%D0%BA%D0%B0%D0%BA%D0%B8%D0%B9.
8. Чучка П.П. Слов'янські особові імена українців, історико-етимологічний словник. Ужгород: Ліра, 2011. 432 с.

References:

1. Bibliia. Staryi zapovit. Persha knyha Moiseieva: Buttia, hlava 38 / per. Ivana Ohienka. URL: <https://bibleonline.ru/bible/ubio/gen-38>.
2. Ivanychuk R.I. Chetvertyi vymir; Shramy na skali: Romany. Kharkiv: Folio, 2007. 447 s.
3. Kachala O.A. Funktsii vlasnykh nazv u skladi frazeolohichnykh odynyts cheskoii movy. *Naukovi zapysky*. Seria «Filolohichna». Lviv: NU «Lvivska politekhnika», 2012. Vyp. 24 S. 115-117.
4. Malenko O. Heroi y chas v ukrainskii poezii (proba lnhvopoetychnoi interpretatsii). *Ukrainskyi svit u naukovykh paradyhmakh*: zb. naukovykh prats. 2015. Vyp. 2. S. 66-74.
5. Ohienko I. Ridna mova. Kyiv: Nasha kultura i nauka, 2010. 436 s.
6. Skrypnyk L.H., Dziatkivska N.P. Vlasni imena liudei: slovnyk – dovidnyk. Kyiv: Naukova dumka, 1996. 335 s.
7. Slovar lichnykh imen. URL: https://dic.academic.ru/dic.nsf/personal_names/120/D0%90%D0%BA%D0%B0%D0%BA%D0%B8%D0%B9.
8. Chuchka P.P. Slovianski osobovi imena ukraintsiv, istoryko-etymolohichni slovnyk. Uzhhorod: Lira, 2011. 432 s.

The article reveals the functioning of anthroponyms in a historical novel, presents the etymological analysis of proper names, highlights the achievements in anthroponymic research of Ukrainian linguists. Such names have been known since the pre-Christian period, and in fiction play a specific function – the creation of temporal and spatial background.

Each literary and artistic anthroponym in the work must perform certain functions. R. Ivanychuk often chooses the names of the characters, determining the nationality, age, personality, appearance, and so on. The writer's own names become a powerful expressive factor. Often they provide invaluable information in the text for the interpretation of the whole work, sometimes such that it is not expressed in other ways in the work. They express the text stylistically, color it.

Anthroponymy in a literary text not only contains semantic information, but also expresses non-textual parameters of the author's image, as the choice of anthroponymy

onyms for a writer is a manifestation of his literary individuality and artistic skill against the background of real socio-historical reality and his background knowledge.

In the works of Roman Ivanychuk, anthroponyms are an effective method of expressing the author's point of view, which is one of the components of the structural and textual parameters of the author's image.

Nominative literary and artistic anthroponyms are the basis of artistic onomasticity. The presence of such onyms confirms the authenticity of the characters and events. The main part of literary anthroponyms that perform a nominative function are names, surnames, drawn by the author from real life.

Key words: onomasticity, proper name, nominatives, etymological analysis, anthroponymy.

Отримано: 29.10.2020 р.

УДК 811.161.2'27«1940/1944»;001(477)(092)Огієнко

DOI: 10.32626/2309-7086.2020-17-2.71-84

Галина Мацюк

ORCID 0000-0001-8601-4742

доктор філологічних наук, професор

Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЗБУДОВА УКРАЇНОМОВНИХ КОМУНІКАТИВНИХ ПРАКТИК У ХОЛМСЬКО-ПІДЛЯСЬКІЙ ЄПАРХІЇ В 1940-1944 рр.: РОЛЬ АРХІЄПІСКОПА ІЛАРІОНА (ОГІЄНКА)

У статті досліджено внесок Івана Огієнка у впровадження суспільних функцій української мови в церковно-релігійну сферу життя православних вірян-українців Холмщини та Підляшшя в роки Другої світової війни. Отримано результати про: формування концепції української мови як богослужбової (за матеріалами листування), використання української мови у проповідях та посланнях, завершення роботи над перекладом всіх частин Біблії українською мовою і поширення перекладів богослужбової літератури серед українців, перебіг українськомовної комунікації церковного ієрарха з населенням.

Ключові слова: історична соціолінгвістика, мовна ситуація, взаємодія мова-влада, Іван Огієнко, суспільні функції української мови, полонізація, українізація.

Стаття присвячена дослідженню одного із питань історичної соціолінгвістики, зокрема взаємодії *мова – влада*, на прикладі аналізу діяльності церковної влади щодо функцій української мови в Православній церкві. Холмщина і Підляшшя досьогодні вже стали об'єктом міждисциплінарного вивчення. Питання, пов'язані із проживанням на цих територіях українців, досліджують українські та польські історики, історики церкви, політологи, мовознавці, зокрема І. Власовський [3], М. Горний [19], Я. Ісаєвич [11], З. Карпус [12], В. Кубійович [15; 16], М. Лесів [17], Ю. Макар [19], В. Макар [19], Є. Пастернак [26] та ін. Однак відсутні соціолінгвістичні інтерпретації мовної ситуації та мовної політики на території Холмщини та Підляшшя, зокрема в роки Другої світової війни, коли тут в умовах німецької окупаційної влади вперше відбувся українізаційний рух після спроб державної влади II Речі Посполитої полонізувати Польську Автокефальну Православну Церкву. Один із показників цього руху, зокрема впровадження функцій української мови в церковно-релігійну сферу в роки німецької окупації, нове і мало вивчене питання.